

Seminář k předvídání kvalifikačních potřeb Národní dům na Smíchově, 24. září 2008

Seminářem k předvídání kvalifikačních potřeb Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu završila svoji činnost v projektu Institut trhu práce – podpůrný systém služeb zaměstnanosti (ITP).

Seminář byl věnován **zamyšlení nad dlouhodobější perspektivou sektorů elektrotechnického průmyslu a ICT služeb v české ekonomice, budoucími trendy a jejich dopady na poptávku po pracovnících**. Vycházel z výsledků nově zpracovaných sektorových studií zaměřených na dlouhodobé kvalifikační potřeby v elektrotechnickém průmyslu a v sektoru ICT služeb a na možnosti jejich naplnění. Zároveň se věnoval návrhu na vytvoření systémového prostředí, které by umožňovalo pravidelně předvídat kvalifikační potřeby trhu práce a výsledky pak využívat ve prospěch zlepšení politiky zaměstnanosti, odborného vzdělávání, informování zaměstnavatelů i rozhodování veřejnosti při volbě své profesní kariéry.

Seminář zahájila **vedoucí Národní observatoře Ing. Věra Czesaná, CSc.** Zmínila přetrvávající problémy při naplňování kvalifikačních nároků trhu práce. Nedostatek pružnosti v reagování vzdělávacího systému na změny požadavků má i své objektivní příčiny. Je třeba s tím počítat a měnící se požadavky pracovního trhu odhadovat dopředu. Vyzdvihla proto aktivity Ministerstva práce a sociálních věcí, které se intenzivně zajímá o problematiku předvídání změn na trhu práce a které již některé aktivity v tomto směru podporovalo dříve. Uvedla též, že **sektorové studie** nejsou jediným nástrojem, který má Národní observatoř v oblasti předvídání kvalifikačních potřeb připravený. Výstupy těchto studií **kombinuje se statistickým modelem, který předpovídá budoucí zaměstnanost a poptávku po práci v jednotlivých profesních skupinách** a právě **kombinace těchto dvou přístupů** se ukazuje pro předvídání budoucích potřeb trhu práce jako nezbytná.

Závěry ze sektorových studií představil ve svém příspěvku analytik Národní observatoře, **Ing. Jiří Braňka**. Uvedl, že na dosavadní velmi úspěšný vývoj sektorů bude v příštích letech obtížné navázat. Okolnosti, které přispěly k výraznému nárůstu zaměstnanosti v těchto sektorech, jsou pouze krátkodobé a v **budoucnu bude poptávka po pracovnících formována jinými faktory**. ČR se pravděpodobně nevyhne „údělu“ bohatých zemí. Brzy bude jednou z nejdražších zemí v regionu z hlediska ceny práce. Dojde proto k významným změnám v hodnotovém řetězci odvětví – aby udržely svou konkurenceschopnost, budou české firmy nuceny stále více přenášet vybrané aktivity do nákladově výhodnějších lokalit, nebo výrazně zvyšovat svou produktivitu práce. Výsledkem může být i pokles celkové zaměstnanosti a podstatné změny v poptávce po profesích. Budoucí konkurenceschopnost výrobních firem bude stále více ovlivněná kvalitou doprovodných služeb, spojených se zákaznickou podporou, pružnou logistikou a bezchybným servisem. Obdobně v ICT službách budou trendy v poptávce ale i v technologiích postupně zvyšovat poptávku po analytických schopnostech a znalostech zákaznických odvětví. Samotné, byť špičkové technické znalosti stačit nebudou.

Prof. Ing. Jiří Voříšek, CSc. z Vysoké školy ekonomické v Praze navázal v oblasti ICT profesí prezentací, která shrnovala výsledky projektu „Lidské zdroje v ICT“. Projekt se věnoval otázkám zaměřeným na celkový počet IT odborníků v ČR, jejich strukturu, požadované znalosti a připravenost vysokých škol reagovat na předpokládané změny na trhu práce. Mimo jiné upozornil, že demografický vývoj významně ovlivní i relativně „mladší“ sektor ICT služeb. Počet pracovníků, kteří budou v příštích letech odcházet do důchodu, poroste. Muselo by dojít k významnému nárůstu počtu absolventů ICT oborů, aby sektor mohl dále expandovat. To je však vzhledem k očekávanému poklesu počtu studentů díky nástupu populačně slabších ročníků těžko reálné.

Společnost **Berman Group** představila regionální průzkum, který realizovala mezi nejvýznamnějšími zaměstnavateli v Jihomoravském kraji. Byl zaměřen na poznání sektorů klíčových pro ekonomiku kraje. Průzkum zahrnoval jak elektrotechnické firmy, tak firmy z oblasti ICT služeb. **Ing. Petr Adámek, MBA** hovořil o problémech, kterým firmy z obou sektorů na trhu čelí. Zejména zdůraznil nedostatek kvalifikovaných pracovníků, který působí na značný růst platů a fluktuaci, protože firmy jsou nuceny přepřáčet klíčové odborníky. Ti mají ze stejného důvodu menší motivaci setrvávat na jednom místě. Podobně velkým problémem je slabá schopnost českých firem pronikat na nové trhy (ve smyslu nových regionů i nových výrobků), což bude patřit ke klíčovými aspektům budoucí konkurenceschopnosti.

Závěry všech představených průzkumů vykazovaly značnou míru shody. Před českým trhem práce i společnostmi, které na něm působí, stojí výrazné změny, které se promítnou do poptávky po profesích a kvalifikacích. A problémy zítřka mohou být velmi odlišné od problémů dneška.

Paní **Zuzana Kafková** doplnila úvodní blok příspěvků představením aktivit, které realizuje agentura **Czechinvest** pro lepší adaptaci české ekonomiky na měnící se globální konkurenční prostředí. Součástí jeho nové strategie je i podpora rozvoje lidských zdrojů a provázanosti vzdělávání s trhem práce. Zdůraznila, že struktura investic, které přicházejí do ČR, se stále více mění ve prospěch projektů přinášejících vyšší přidanou hodnotu a vytvářejících pracovní místa s vyššími kvalifikačními požadavky.

Po přestávce se účastníci semináře rozdělili do dvou skupin. Pracovní skupina A se věnovala otázce systému předvídání kvalifikačních potřeb. Pracovní skupiny B a C byly spojeny a řešily společně otázku budoucí konkurenceschopnosti vybraných sektorů české ekonomiky a úlohu, kterou v tom v příštích letech sehrají kvalifikovaní zaměstnanci a vzdělávací systém.

Skupina A – v panelové diskusi vystoupili:

PhDr. Václav Kužel (Ministerstvo práce a sociálních věcí),
Ing. Jaromír Janoš (Trexima, spol. s r.o.),
Prof. Ing. Jiří Tůma, DrSc. (FEL ČVUT),
Ing. Tomáš Volek (Accenture Technology Solutions – CR, s.r.o.)
PhDr. Ivan Fišera (CMC Graduate School of Business)

Hlavní závěry skupiny A:

Sekce se soustředila na otázky spojené s vytvořením systémového prostředí pro předvídání potřeby kvalifikované práce a využívání jeho výsledků pro zlepšení činnosti služeb zaměstnanosti i pro další odborníky a veřejnost. Diskutující panelisté se vyjadřovali zejména k následujícím otázkám: Jak a s kým předvídání kvalifikačních potřeb realizovat?, Jaké by měly být výstupy předvídání, aby na ně mohla být navázána efektivní opatření?, Kdo by měli být hlavní uživatelé výstupů?

Ze strany MPSV zazněla jednoznačná podpora záměru pravidelně zpracovávat analýzy a prognózy kvalifikačních potřeb i vytvoření prostředí, které tyto práce umožní. MPSV považuje projekce za důležitý informační zdroj pro koncipování politiky zaměstnanosti i pro práci s klienty úřadů práce. Jejich uživatelem bude i MŠMT, vzdělávací instituce, zaměstnavatelé i širší veřejnost. Proto jsou důležité výstupy jak na národní a sektorové úrovni tak na úrovni regionů. Je třeba navázat na dosavadní výsledky práce z posledních let, které již MPSV podporovalo, a postupně vytvořit širší okruh spolupracujících institucí kolem specializovaného pracoviště zaměřeného na projekce. Předvídání by se mělo stát trvalým procesem, který je koordinovaný na základě spolupráce MPSV a MŠMT. Rovněž byla zdůrazněna nezbytnost politické nezávislosti prognostického procesu a zejména jeho výsledků.

Diskutující dále připomněli důležitost kombinovat prognostické výsledky získané různými metodickými postupy včetně ekonometrických metod a zaměřit se na různé časové horizonty předpovědí od kratších po dlouhodobé výhledy. Zejména je potřebné sledování dlouhodobých trendů a odhady možných vývojových zlomů. V této souvislosti byla zmíněna odborná náročnost prognostických prací a výchovy specialistů.

Byla také prezentována úloha tzv. sektorových rad, které v současnosti vznikají po linii zaměstnavatelské a věnují se zejména popisům aktuálních pracovních pozic na trhu práce a definování kvalifikačních standardů. Sektorové rady by mohly patřit k okruhu spolupracovníků v rámci prognostického procesu.

V neposlední řadě bylo konstatováno, že je třeba na základě prognostických výsledků, které prošly diskusí a vytvořil se k nim názorový konsenzus, přijímat příslušná rozhodnutí a v praxi podle nich skutečně postupovat.

Skupiny B a C – v panelové diskusi vystoupili:

Ing. Josef Chvojka (Česká obchodní kancelář, s.r.o.)
Ing. Petr Adámek (Berman Group),
Prof. ing. Jiří Voříšek, CSc. (VŠE)
Ing. Otto Vitouš (Unicorn, a.s.)
Ing. Petr Maňas (LCS International, a.s.)
Ing. Tomáš Bláha (Quickinsight)
Zuzana Kafková (Czechinvest)
Bc. Jan Fried (Czechinvest)

Hlavní závěry skupin B a C:

V sekci, která řešila trendy, budoucnost a lidské zdroje pro elektrotechniku a ICT služby, byla vedena živá diskuse, především o vývoji podnikání v těchto oborech a o souvisejících požadavcích firem na vzdělávací systém a trh práce.

Situaci v obou oborech lze v současné době charakterizovat jako: „fázi stabilního (v případě ICT rychlého) růstu“. V souvislosti s celosvětovou finanční krizí se ale dají (zejména v oblasti ICT služeb) očekávat jisté turbulence a možná i celkový pokles počtu pracovních míst v oboru. Je to dáno charakterem IT aktivit, které představují pro firmy výdaje a investice, které lze v době úsporných opatření odkládat. Pro oba obory je v České republice charakteristická vysoká míra internacionalizace (více v elektrotechnice). Běžná je situace, kdy v zahraniční IT firmě pracují zahraniční pracovníci na úkolech pro klienty v zahraničí. Vysoká míra internacionalizace mj. představuje vyšší míru rizika spojenou s reakcí oboru na globální vývoj.

Současný převis poptávky po IT pracovnících zároveň negativně působí na motivaci, firemní identitu a loajalitu a pracovní návyky IT pracovníků. Firmy počítají s vysokými náklady na doškolení, některé problém řeší dokonce provozem vlastního vysokoškolského IT vzdělávání. Diskuse byla vedena také o možnostech geografické působnosti IT firem v rámci ČR. Zde se názory různily. Podle jedněch mají předpoklady se rozvíjet jen velká centra, jakými jsou Praha, Brno a Ostrava s tím, že ostatní regionální centra nemají dostatek lidských zdrojů, jiné tvrdily, že existují další česká města (Plzeň, Hradec Králové, Olomouc, apod.), ve kterých je ještě prostor pro rozvoj významnějších aktivit IT firem.

V oblasti vzdělávání byla zmíněna trajektorie základní škola – střední škola – vysoká škola – celoživotní učení, a to v několika ohledech. Za prvé, vztah k technickým předmětům (algoritmické myšlení) se utváří v souvislosti s výukou matematiky. Její nevhodná didaktika může trvale ovlivnit vztah člověka k technice. V této oblasti je třeba učinit na základních a středních školách ještě hodně práce. Za druhé, vývoj poznatků v IT je natolik dynamický, že není možné lidi připravit přímo pro konkrétní firmy. Vysoká škola musí naučit IT pracovníky se učit a ti se dále musí věnovat celoživotnímu učení. Za třetí, motivace věnovat se technickým oborům nebo obecně oborům, které mají i komerční perspektivu, se odvíjí od existence / neexistence školného, protože „VŠ zadarmo“ nepředstavuje vhodný motivační mechanismus.